

míg csak a tanúnak férje haza nem jön. Hazajövén pedig Tarczi Péter úr, megtudván a dolgot, akarta megnézni a mesterséget, akoron megnyitják a ládát, de sehol nem tanálták, mivel a ládából elveszett, az melyet hét emberek láttak és azok előtt tette a ládába a tanu...

Harmadik tanu Czinke Barbara, Hegyes János özvegye, kb. 40 éves, agárdi lakos.

Ennek előtte hét esztendővel vallatot Bencsu Ferencnének zsellérkedvén, a tanu látta szemeivel, hogy bizonyos három rendbeli csererek voltanak Bencsunénak markában, melyekben mind fekete kenőcsök különös tallu szálakkal voltak...

Ötödik tanu Poszeszák János jobbágy, kb. 30 éves, agárdi lakos. Ennek előtte körülbelül három esztendővel ezen tanúnak édesanyjával Bencsuné özvegyesvén, megpofozkodtak, amely nap esett köztük a pofozkodás, akkor éccakán oly nagy gümő támadott a tanu édesanyjának a fején, mint egy pulturás cipő. Azon nyavalyában Pünkösöd havától (május) fogva, majd mintegy Szent Mihály napig (szept. 29.) kiindótt, beretvakkal vagdaltatta, de semmiféle matéria nem folyhatott belőle, és mindenkoron Bencsunéra panaszkodott, mondván: csak a Bencsuné keze miatt kellek meghalnom, ha meghalok. Azt meghallván Bencsuné, hogy igen rosszul volna a tanúnak édesanyja, hozzá ment békességnek színe alatt, vivén magával bizonyos füvet, amellyel parancsolta Bencsuné, hogy mossa meg azon beteg asszony a fejét, amint meg is mosván, azonnal minden daganat, gümő vagy fájdalom a tanúnak szeme láttára elmúlt és elveszett. Közönséges hír és gyanúság mióta az helységben lakik volt felőle, hogy nyilván való boszorkány volna...

Hetedik tanu Bilavia Pál jobbágy, kb. 32 éves, agárdi lakos. Vallja a tanu, hogy ennek előtte körülbelül három esztendővel kijövén Agárd nevű helységbe szolgabíró Korczma Péter uraság a boszorkányok iránt esketni, amidőn Tárkányba visszament volna Agárdról, vallatot Bencsuné Kis Fedornéval nyomon utána menvén, ezen tanu szemléltet nem egyebet, mint hogy sokat hajladoztak, lovának nyomait szedegették fel... Vallja azt is a tanu, hogy a vallatot napon és esztendőben, amely hasogatott szalmaszálakkal, holt szénnel és szőrrel mesterségesen öszvecsinált bokrétát Tarczi Péter uraság asztaláról felvette és süvege mögé tette, megjárván véle a helységet, azonnal a füleiben nagy zúgások támadtak, ugyanannyira, hogy mintegy másfél hónapig kevesett hallott füleire...

Azon közben maga a vallatot rab asszony előbocsáttatván, amidőn az ide bocsáttott boszorkány portékái felől kérdeztet volna, következendőképpen felelt.

És elsőben is a pohárban hozatott dolgot méznek mondja lenni. Papirosban összekötött gyermekhaját pedig holt ember hajának, és a rossz nyavalyának meggyógyítására hasznosnak lenni vallja. Hozatott ezen kívül valamely fekete ruha, amelyre felelte, hogy abban az ura szalonnát hordott volna. A hasadozott szalmát tagadja, hogy nála találtatott volna. Az öszvevarrogatott gallérokat vallja, hogy avégre csináltatták volna, hogy az ura el ne hagyja.

Tanáltattak ezen kívül holmi koponya csontocskák és egy csontocska is, amelyeket a rossz nyavalya ellen valónak mondja lenni. A mutatott cernát maga szükségére kötöttetnek mondja lenni, és amely más portékák néki mutattattak, azokat holmi nyavalyák orvoslására valóknak vallotta.

Kérdeztetvén azután miért siketült volna meg a bíró a bokrétának viselése után, már annak előtte is köszvényes fejének és siketnek mondotta.

Szemére vetvén szolgabíró Korczma Péter úr, hogy a lovának nyomát forgatta és szedegette volna, teljességgel tagadta. A vallatot portéka felől is tagadást tett."

Az akta hátlapján Kazinczy Ferenc véleményét olvashatjuk: „BOSZORKÁNYSÁG: HASZONTALÁN MENDEMONTA.”

Pók Judit

József nádor levele az Al-Duna szabályozása kapcsán

Az alábbi dokumentum csak egy, a Magyar Vízügyi Múzeum gyűjteményében található s az Al-Duna-szabályozással kapcsolatos 91 irat közül.¹ Kiválasztását inkább megírásának dátuma indokolja. A másfél évszázados nádori levél arról értesíti a grófot, az Al-Duna-szabályozás királyi biztosát, hogy a munkálatokra a „só alap”-ból a kért 10 000 forintot átutalta, s a fenti célra abban az esztendőben többet már nem tud adni.

József nádor levelének történeti hátterét nem árt kissé megvilágítani.

¹ 72. József nádor levele: az al-dunai munkálatokhoz a sóalpból 10 000 Ft-ot utaltak ki. Acsut, 1841. aug. 2. 1 p. 380 x 230 mm, német nyelvű. Lsz: 28–17. 221. 2. Az iratgyűjteményről lásd az ismertetést a KÖNYVESPOLC rovat 96. oldalán. (Szerk.)

San Juan martes 28°
July 2. J. von Ludwig von Morfuss von
70.000 fl. C. M. zum Besten der
Königsbauern von San Juan. Dem
seinem Vater ferner auf die liebfle
dige zufließen zu lassen. Worin
ist die mit dem Besten ferner in
Kauf zu setzen, daß wegen der be
zogenen Geldmitteln der Salz
Auctionsfondus über die abzurufen
da die in die in der Morfuss
zu dem obigen Zweck für einen
wegen zu setzen sein.

Alfred, den 2. Aug. 1831

Széchenyi gazdasági reformterveiben komoly szerepet szánt a magyar ipari termékek balkáni exportjának. Elképzelése szerint a Balkán-országokkal kialakított kereskedelem hozzájárul az itthoni ipari termelés fejlődéséhez. A kereskedelmi kapcsolatok kiépítése azonban megfelelő úthálózat híján megoldhatatlan volt. A kor egyedüli reményekkel kecsegtető természetes útjainak a hazai folyók számítottak. Ami a Balkán-országokkal való összeköttetést illeti, a Duna jöhetett elsősorban szóba. Egy komoly műszaki ok azonban a Duna hajóforgalmát megnehezítette, bizonyos esetekben lehetetlenné tette: az al-dunai sziklás, zuhatagos folyószakasz járhatatlansága.

Széchenyi 1830-ban a helyzet tisztázására barátjával, Waldstein János gróffal és a neves reformkori vízmérnökkel, Beszédes Józseffel hajóra szállt és beutazta az Al-Dunát. Hogy az utazás nem volt teljesen veszélytelen, azt jól mutatja, hogy Széchenyi az út során szükségesnek látta, hogy végrendeletet készítsen. Politikai végakarataiból érdemes idézni a következőket: „... Tegyetek mindent, hogy Buda-pest megszűnjék egy vak zsák lenni, s ennek elérése végett a Duna vizét hajózásnak és kereskedésnek nyitni kell...”

Az al-dunai szabályozás terveit a Duna-térképezés során kellő helyismeretet szerzett Vásárhelyi Pál dolgozta ki. A vállalkozás anyagi alapjait a királyi kamara a só felemelt árából fedezte. A „sóalap” (Salzauctionsfond) már a XVIII. század végén az akkor megindult állami útépitkezések és folyószabályozások céljait szolgálta. Ebből fizették a magyarországi folyók

1288.

PESTH

Brief über Salusmäl Brunn

Dem Kaiserlich Königlichem Rammelmann
Vizeköniglichen Grafen Széchenyi von Csávari-
feldö Vödek 77

Exoffo.

über Anbahnung

zu

vízrajzi felvételi munkáit, esetenként a frissen alakuló víztársulatok műszaki tervezési költségeit... stb.

Az Al-Dunánál 1833-ban megkezdett munkálatok elsősorban a hajózást leginkább gátló sziklatömbök eltávolítását (fúrását, robbantását), valamint a part menti sziklafalban egy közút kialakítását célozták. A közútnak (melyet a múlt század második felében „Széchenyi út”-nak neveztek el, s amely a Vaskapu vízi erőmű megépítésével került végérvényesen a felduzzasztott vízszint alá) kettős szerepe volt: egyrészt hajóvontató útként szolgált, másrészt alacsony vízállásnál a hajórakományt szekerekre rakták át, s ezen az úton juttatták el a szakasz másik végén várakozó üres hajóra.

Az építkezésekhez szükséges pénzt nem sikerült a kincstártól mindenkor időben megkapni. Szintén a gyűjteményben található Széchenyinek egy kötelezvénye, amelyben elismeri, hogy a Duna-gőzhajózási Társaságtól 10 000 forintot három hónapra évi 5%-os kölcsönre felvett, s a visszafizetésért saját vagyonával kezeskedik. Széchenyi az ügy melletti önzetlenségét bizonyította akkor is, mikor a korábbi hivatalos ígérettel szemben váratlanul letiltották arra az esztendőre (1836) további 20 000 ezüst kifizetését. Vásárhelyi Pálhoz intézett leveléből idézünk: „Nehezemre esik ... de bajtársaimat ily gyáván, mint mivelünk bántak, – elhagyni nem bírom. Saját erszényemből többet legalább az idén nem tehetek. Eszközöljön tehát azon 10 ezer pengővel, melyet küldetek, annyit, mint Christus a két hallal és hét kenyérral ... Mindenek előtt pedig ne búsuljon, mert »Borúra derü« ...”.

Fejér László

Irodalom:

Tőry Kálmán: Az Al-Duna szabályozása Bp. 1972. VIZDOK, 81. old. Vízügyi Történeti Füzetek 5. – Mészáros Vince: Széchenyi és a magyar vízügyek. Bp. 1979. VIZDOK, 151. old.